

SAVIENĪBAS IEŅĒMUMI

ES budžetu gandrīz pilnībā (99 % apmērā) finansē no pašu resursiem. Gada ieņēmumiem pilnībā ir jāsedz gada izdevumi. Lēmumus par pašu resursu sistēmu, balstoties uz vienprātības principu un ņemot vērā Eiropas Parlamenta atzinumu, pieņem Padome, un tie ir jāratificē dalībvalstīm.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienības darbību 311. pants un 322. panta 2. punkts un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līguma 106.a un 171. pants;
- Padomes 2014. gada 26. maija Lēmums 2014/335/ES, Euratom par Eiropas Savienības pašu resursu sistēmu^[1], Padomes 2014. gada 26. maija Regula (ES, Euratom) Nr. 608/2014^[2], ar ko nosaka Eiropas Savienības pašu resursu sistēmas īstenošanas pasākumus, un Padomes 2014. gada 26. maija Regula (ES, Euratom) Nr. 609/2014 par metodēm un procedūru, lai darītu pieejamus tradicionālos, PVN un NKI pašu resursus, un par pasākumiem, lai izpildītu kases vajadzības^[3]. Pēc Padomes Lēmuma par pašu resursiem ratificēšanas šie tiesību akti stājās spēkā 2016. gada 1. oktobrī, un tos piemēro ar atpakaļejošu spēku no 2014. gada 1. janvāra.

MĒRĶIS

Nodrošināt Eiropas Savienībai finansiālu autonomiju budžeta disciplīnas robežās.

KĀ ŠĪ SISTĒMA DARBOJAS?

Eiropas Ogļu un tērauda kopienai (EOTK) pašu resursi tika piešķirti jau no paša sākuma, savukārt Eiropas Ekonomikas kopiena (EEK) un Eiropas Atomenerģijas kopiena (*Euratom*) sākotnēji tika finansētas no dalībvalstu iemaksām. Ar 1970. gada 21. aprīļa Lēmumu par pašu resursiem EEK tika nodrošināti pašu resursi. Ikgadējo maksājumu apropriāciju segšanai nepieciešamo pašu resursu apmērs pašlaik nedrīkst pārsniegt 1,2 % no ES nacionālā kopienākuma (NKI)^[4]. Tā kā budžeta ieņēmumiem un izdevumiem vienmēr ir jābūt līdzsvarā, šī robežvērtība attiecas arī uz izdevumiem

[1]OV L 168, 7.6.2014., 105. lpp.

[2]OV L 168, 7.6.2014., 29. lpp.

[3]OV L 168, 7.6.2014., 39. lpp.

[4]Finanšu shēmas tehniskās korekcijas 2020. gadam atbilstoši NKI izmaiņām (EKS 2010), COM(2019)0310, 15.9.2019.

(1.4.3.). Praksē pašreizējā daudzgadu finanšu shēma (DSF) 2014.–2020. gadam (1.4.3.) izdevumu maksimālo apjomu nosaka aptuveni 1 % līmenī no ES NKI.

IEŅĒMUMU SASTĀVS

1. Tradicionālie pašu resursi

Šos pašu resursus veido ieņēmumi no muitas nodevām, lauksaimniecības nodevām un cukura un izoglikozes nodevām. Tos ieviesa ar 1970. gada lēmumu un iekasē vēl joprojām. Procentuālā daļa, ko dalībvalstis var paturēt iekasēšanas izmaksu segšanai, tika samazināta no 25 % uz 20 %. Pašlaik tradicionālie pašu resursi parasti ir aptuveni 10 % no pašu resursu ieņēmumiem^[5].

2. PVN pašu resursi

Pašlaik šos pašu resursus veido pārskaitījums, kas ir konkrēta procentuālā daļa no lēstā dalībvalstu iekasētā PVN. Lai gan šis pašu resursu veids bija paredzēts jau 1970. gada lēmumā, to neizmantoja līdz dalībvalstu PVN sistēmu saskaņošanai 1979. gadā. Pašlaik PVN pašu resursu īpatsvars no pašu resursu ieņēmumiem ir līdzīgs tradicionālo pašu resursu īpatsvaram.

3. NKI pašu resursi

Šo pašu resursu veidu ieviesa ar Padomes Lēmumu 88/376/EEK, un tie ir iemaksa, ko katru gadu budžeta procedūras ietvaros aprēķina kā vienotu procentuālo daļu no dalībvalstu NKI. Sākotnēji tie bija jāiekasē tikai tad, ja citi pašu resursi pilnībā nesedza izdevumus, taču šobrīd šie pašu resursi veido ES budžeta ieņēmumu lielāko daļu. Kopš pagājušā gadsimta 90. gadu beigām NKI pašu resursi ir trīskāršojušies, un pašlaik tie ir aptuveni 72 % no pašu resursu ieņēmumiem.

4. Citi ieņēmumi un no iepriekšējā gada pārnestais atlikums

Citi ieņēmumi ietver ES institūciju darbinieku maksātos nodokļus, ar ko apliek viņu algas, ārpuskopienas valstu iemaksas atsevišķās ES programmās un soda naudu, kuru maksā uzņēmumi, kas pārkāpuši konkurences tiesības vai citus tiesību aktus. Ja budžetā ir pārpalikums, to attiecīgā finanšu gada beigās pārnes uz nākamā gada budžeta ieņēmumu daļu. Citi ieņēmumi, atlikumi un tehniskās korekcijas parasti ir mazāk nekā 10 % no kopējiem ieņēmumiem.

5. Korekcijas mehānismi

Pašreizējās pašu resursu sistēmas mērķis ir arī novērst nelīdzsvarotību starp dalībvalstu iemaksām Savienības budžetā. Apvienotās Karalistes atlaide, par ko tika panākta vienošanās 1984. gadā, ir šīs valsts iemaksas samazinājums par divām trešdaļām no starpības starp tās iemaksu Savienības budžetā (izņemot tradicionālos pašu resursus) un summu, kuru tā saņem no Savienības budžeta. Šī atlaide tika pielāgota 2007. gadā, lai no attiecīgajiem aprēķiniem pakāpeniski izslēgtu ar lauksaimniecību nesaistītos izdevumus dalībvalstīs, kas ES pievienojās pēc 2004. gada. Šo korekciju vienādās daļās finansē visas pārējās dalībvalstis, izņemot Vāciju, Nīderlandi, Austriju un Zviedriju, kurām piemēro samazinājumu attiecībā uz to iemaksu Apvienotās Karalistes atlaides finansēšanai. Vācijai, Nīderlandei, Austrijai

[5] [Eiropas Savienības 2019. finanšu gada konsolidētie finanšu pārskati.](#)

un Zviedrijai laikposmā no 2007. gada līdz 2013. gadam piemēroja arī samazinātu PVN resursu piesaistīšanas likmi, un Nīderlandei un Zviedrijai tajā pašā laikposmā piemēroja samazinājumu attiecībā uz to NKI iemaksu.

Pašreizējā situācija ir tāda, ka paliek spēkā Apvienotajai Karalistei paredzētais korekcijas mehānisms, kā arī samazinātās PVN resursu piesaistīšanas likmes Vācijai, Nīderlandei un Zviedrijai (0,15 %) attiecībā uz laikposmu no 2014. gada līdz 2020. gadam. Pašlaik spēkā esošie korekcijas mehānismi ietver arī uz NKI balstītās iemaksas bruto samazinājumu Dānijai (130 miljoni EUR), Nīderlandei (695 miljoni EUR) un Zviedrijai (185 miljoni EUR) attiecībā uz laikposmu no 2014. gada līdz 2020. gadam, kā arī Austrijai attiecībā uz laikposmu no 2014. gada līdz 2016. gadam (30 miljoni EUR 2014. gadā, 20 miljoni EUR 2015. gadā un 10 miljoni EUR 2016. gadā).

VIRZĪBA UZ ES PAŠU RESURSU REFORMU

Lisabonas līgumā no jauna tika noteikts, ka budžets pilnībā ir finansējams no pašu resursiem, un tika saglabātas Padomes pilnvaras pēc apspriešanās ar Parlamentu vienprātīgi pieņemt lēmumu par Savienības pašu resursu sistēmu^[6]. Ar šo līgumu tika ieviesta iespēja noteikt jaunus pašu resursu veidus un atcelt pašreizējos pašu resursu veidus. Līgumā ir noteikts arī tas, ka šādu lēmumu īstenošanas pasākumus Padome var pieņemt tikai tad, ja tā ir saņēmusi Parlamenta piekrišanu.

Lai sāktu pašu resursu sistēmas vispārēju pārskatīšanu dialogā ar valstu parlamenti, 2014. gadā tika izveidota augsta līmeņa darba grupa. Tās sastāvā ietilpa Parlamenta, Padomes un Komisijas pārstāvji, un to vadīja Mario Monti. Šī tā dēvētā Monti grupa tika izveidota Parlamenta uzstājības rezultātā, ko tas izrādīja sarunās par 2014.–2020. gada DFS.

Grupa ar savu galīgo ziņojumu iepazīstināja 2017. gada janvārī. Divus gadus tā centās rast pārredzamākus, vienkāršākus, taisnīgākus un demokrātiskai pārskatatbildībai vairāk pakļautus veidus, kā finansēt ES budžetu. Galvenais secinājums bija šāds: lai atrisinātu toreizējās problēmas un sasniegtu reālus rezultātus, kas būtu Eiropas pilsoņu interesēs, ir jāreformē ES budžets – gan tā ieņēmumu, gan izdevumu daļa.

Savā pārdomu dokumentā par ES finanšu nākotni, ar kuru Eiropas Komisija iepazīstināja 2017. gada jūnijā, tā ir izklāstījusi piecus scenārijus un to ietekmi uz ieņēmumiem.

2018. gada 2. maijā Komisija nāca klajā ar priekšlikumiem vienkāršot pašreizējos uz PVN balstītos pašu resursus un ieviest jaunu pašu resursu grozu, kas sastāvētu no:

- 20 % no emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas radītajiem ieņēmumiem;
- 3 % piesaistīšanas likmes, ko piemēro jaunajai kopējai konsolidētajai uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzei (to paredzēts sākt pakāpeniski ieviest, tiklīdz būs pieņemti nepieciešamie tiesību akti);
- valstu iemaksas, ko aprēķina, pamatojoties uz neregistrētu plastmasas iepakojuma atkritumu daudzumu katrā dalībvalstī (0,80 EUR par kilogramu).

[6]Jebkurš šāds lēmums ir jāratificē dalībvalstīm.

Saskaņā ar Komisija aprēķiniem šie jaunie pašu resursu veidi sastādītu aptuveni 12 % no ES kopējā budžeta un varētu nodrošināt līdz pat 22 miljardiem EUR ieņēmumu gadā.

Komisija ir ierosinājusi pakāpeniski piecu gadu laikā atteikties no pašreizējām atlaidēm un pēc tam likvidēt visas atlaides un no 20 % uz 10 % samazināt to ieņēmumu no muitas nodevām procentuālo daļu, kuru dalībvalstis patur šo nodevu iekasēšanas izmaksu segšanai. Tā ir ierosinājusi arī palielināt ikgadējās pašu resursu piesaistīšanas maksimālo apjomu – kas pašlaik ir 1,20 % no ES NKI – līdz 1,29 %, lai ņemtu vērā kopējā ES-27 NKI samazināšanos, ar ES budžeta līdzekļiem garantētu instrumentu pieaugošo izmantošanu un priekšlikumu ES budžetā iekļaut Eiropas Attīstības fondu.

EIROPAS PARLAMENTA NOSTĀJA

Vairākās pēdējos gados pieņemtās rezolūcijās (piemēram, 2014. gada 17. decembra [rezolūcijā par Eiropas Kopienų pašu resursu sistēmu](#)) Parlaments ir uzsvēris ar pašu resursu sistēmu saistītās problēmas, it īpaši tās pārmērīgo sarežģītību. Tas ir nācis klajā ar priekšlikumiem, kā nodrošināt Savienības finansiālo neatkarību, un uzstājīgi pieprasījis veikt reformas, lai ieņēmumu iekasēšanu padarītu vienkāršāku, pārredzamāku un demokrātiskāku.

Balstoties uz Lisabonas līguma jaunajiem noteikumiem, Parlaments atkārtoti ir prasījis veikt pašu resursu sistēmas padziļinātu reformu, piemēram, savā 2014. gada 15. aprīļa [rezolūcijā par sarunām par DFS 2014.–2020. gadam – gūtā pieredze un turpmākie pasākumi](#).

Savā 2014. gada 16. aprīļa [normatīvajā rezolūcijā par projektu Padomes lēmumam par Eiropas Savienības pašu resursu sistēmu](#) Parlaments uzsvēra Monti grupas nozīmi un kā vienu no pašreizējās Savienības finansēšanas sistēmas nopietniem trūkumiem minēja to, ka tā neļāva vairākam Padomē ikgadējā budžetā iekļaut ES juridisko pienākumu un politisko saistību izpildei pietiekamas maksājumu apropriācijas.

Savā 2016. gada 6. jūlija [rezolūcijā par gatavošanos DFS 2014.–2020. gadam pārskatīšanai pēc vēlēšanām – Parlamenta ieteikumi pirms Komisijas priekšlikuma izstrādes](#) Parlaments aicināja Komisiju līdz 2017. gada beigām nākt klajā ar vērienīgu tiesību aktu kopumu par tādu pašu resursu sistēmu laikposmam pēc 2020. gada, kuras pamatprincipi būtu vienkāršība, taisnīgums un pārredzamība.

Savā 2016. gada 26. oktobra [rezolūcijā par DFS 2014.–2020. gadam vidusposma novērtēšanu](#) Parlaments vēlreiz uzsvēra, ka ir jāsamazina uz NKI balstīto iemaksu daļa, un prasīja PVN pašu resursus vai nu būtiski reformēt, vai arī atteikties no tiem vispār. Turklāt Parlaments arī prasīja izveidot vienu vai vairākus jaunus pašu resursu veidus, kā arī pakāpeniski likvidēt visus atlaižu veidus.

Savā 2017. gada 24. oktobra [rezolūcijā par pārdomu dokumentu par ES finanšu nākotni](#) Parlaments atkārtoti pauž atbalstu visaptverošai ES pašu resursu sistēmas reformai. Šajā rezolūcijā tas uzsver – lai nodrošinātu taisnīgākas un stabilākas ES finanses, jebkādai jaunai sistēmai būtu jāietver līdzsvarots jaunu ES pašu resursu grozs, kuri būtu izstrādāti ES politisko mērķu atbalstam un kuri būtu ieviešami pakāpeniski.

Savā 2018. gada 14. marta [rezolūcijā par Eiropas Savienības pašu resursu sistēmas reformu](#) Parlaments ir uzskaitījis iemeslus pašreizējās pašu resursu sistēmas reformai, tostarp nepieciešamību novērst tās trūkumus un nodrošināt ES spēju finansēt savas politikas un risināt jaunus sarežģītus uzdevumus. Šajā rezolūcijā Parlaments arī prasa ieviest pieņemamu un līdzsvarotu pašu resursu sistēmu, izklāsta principus un pieņēmumus, pēc kuriem būtu jāvadās jaunas sistēmas izveidē, uzskaita kritērijus, kas izmantoti jaunu pašu resursu noteikšanai un ierosina iespējamo jauno pašu resursu grozu.

Savā 2018. gada 30. maija [rezolūcijā par daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam un pašu resursiem](#) Parlaments atzinīgi vērtē Komisijas 2018. gada 2. maija priekšlikumu par pašu resursiem un atgādina savu nostāju, ka bez atbilstoša progresa panākšanas pašu resursu jomā Parlaments nesniegs piekrišanu attiecībā uz nākamā perioda DFS.

Savā 2018. gada 14. novembra [rezolūcijā par daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam: Parlamenta nostāja ar nolūku panākt vienošanos](#) Parlaments aicina Komisiju ņemt vērā ES Revīzijas palātas atzinumu Nr. 5/2018 un sniedz turpmāku detalizētu informāciju par saviem ierosinājumiem attiecībā uz tādu jaunu pašu resursu groza ieviešanu, kuri atbilstu ES stratēģiskajiem pamatmērķiem un būtu fiskāli neitrāli iedzīvotājiem.

Savā 2019. gada 10. oktobra [rezolūcijā par daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam un pašu resursiem: laiks attaisnot pilsoņu cerības](#) Parlaments apstiprina savu nostāju pēc vēlēšanām. Parlaments it īpaši prasa ieviest ar oglekļa cenas pielāgošanu uz robežas saistītu mehānismu, ko tas uzskata par “taisnīg[u] veid[u], kā reaģēt uz pilsoņu prasībām uzņemties izšķirošu vadošo lomu cīņā pret klimata pārmaiņām, vienlaikus nodrošinot vienlīdzīgus konkurences apstākļus starptautiskajā tirdzniecībā”.

NOTIKUMU ATTĪSTĪBA 2020. GADĀ

Komisija 2020. gada 28. maijā ierosināja aizņemties līdz 750 miljardiem EUR, starptautiskajos tirgos ES vārdā emitējot obligācijas ar 3 līdz 30 gadu atmaksas termiņu, lai finansētu pārskatīto DFS un atveseļošanas un noturības plānu (dotācijas un aizdevumi ES valstīm). Nolūkā atbalstīt saistības, ko ES uzņēmusies, lai savlaicīgi atmaksātu tirgū piesaistīto finansējumu, Komisija ierosināja izņēmuma kārtā uz laiku palielināt pašu resursu maksimālo apjomu par 0,6 % no ES NKI. Tas papildinātu ierosināto pastāvīgo palielinājumu no 1,2 % uz 1,4 % no NKI, lai ņemtu vērā jauno ekonomisko situāciju. Komisija uzskata, ka iepriekš minētais pastiprina argumentus par labu tam, ka ir nepieciešama ES budžeta finansēšanas mehānisma būtiska reforma. Papildus vienkāršotiem uz PVN balstītiem pašu resursiem un valstu iemaksām, kā arī jauniem pašu resursiem, kas balstās uz izlietotā plastmasas iepakojuma daudzumu, iespējamie jaunie pašu resursi veidi ietver pašu resursus, kas pamatojas uz emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas paplašināšanu, iekļaujot tajā jūrniecības un aviācijas nozari, oglekļa ieveidkorekcijas mehānismu, pašu resursus, kas balstās uz lielo uzņēmumu darbībām, un digitālo nodokli, ko piemēro uzņēmumiem, kuru kopējais gada apgrozījums pārsniedz 750 miljonus EUR.

Savā 2020. gada 15. maija [rezolūcijā par jauno DFS, pašu resursiem un atveseļošanas plānu](#) Parlaments prasa nekavējoties un pastāvīgi palielināt pašu resursu maksimālo apjomu, ņemot vērā paredzamo NKI samazinājumu pēc krīzes izraisītās ekonomiskās lejupslīdes, lai ne tikai maksātu procentus par atveseļošanas finansēšanai veiktajiem ES aizņēmumiem un atmaksātu aizņēmumu pamatsummu, bet arī lai finansētu vērīgu DFS, vienlaikus uzsverot, ka tas ir nepieciešams, lai saglabātu dalībvalstu NKI iemaksas pašreizējā nominālajā līmenī.

Savā [2020. gada 23. jūlija rezolūcijā par Eiropadomes 2020. gada 17.–21. jūlija ārkārtas sanāksmes secinājumiem](#) Parlaments uzsver, ka tikai jaunu pašu resursu izveide var palīdzēt atmaksāt ES parādu, vienlaikus glābjot ES budžetu un mazinot fiskālo spiedienu uz valstu kasēm un ES iedzīvotājiem. Tas arī ir uzdevis savai sarunu grupai par DFS / pašu resursiem veikt sarunas, balstoties uz pilnvarojumu, kas ietver jaunu pašu resursu grozu, kuriem jāklūst par daļu no ES budžeta, sākot ar 2021. gada 1. janvāri, un kuri pēc tam jāpapildina, ievērojot saistošu grafiku.

Alix Delasnerie
08/2020

